

Evaluace na rozcestí – trendy a praxe

VLIV MONITORINGU S ÚČASTÍ PŘÍJEMCŮ NA ZVÝŠENÍ UDRŽITELNOSTI

Sdílení zkušeností z projektu venkovského zásobování pitnou vodou v Kyrgyzstánu

Marie Körner

Cíl prezentace

Sdílení zkušenosti s monitorovacím mechanismem za účasti příjemců (MMU) a nástroji na self-monitoring a plánování v rámci projektu WB/DFID 2003-2008 “Venkovské zásobování pitnou vodou a hygiena”; realizace MMU přispěla k vyšší udržitelnosti venkovských zdrojů zásobování pitnou vodou v Kyrgyzstánu.

Participace

Participací se míní:

- Fyzická účast
- Duševní angažovanost
- Aktivní účast při diskusích
- Dosažení konsensu při rozhodování

Aktivity projektu byly mimo jiné zaměřeny na facilitaci a rozvoj potenciálu „mlčící většiny“ za účelem svéprávné participace.

Mé osobní pozorování

Cesta k projektům zásobování pitnou vodou je často lemována rozbitými pumpami a doprovázena ženami a dětmi dopravujícími vodu ze vzdálených a znečištěných zdrojů.

Udržitelnost je problém!

Využití výstupů

Po
uvedení
do
provozu

Využití výstupů

Po
několika
letech

Účel MMU

- Systematický sběr informací o pravděpodobné udržitelnosti každého (opraveného či nově postaveného) systému pro zásobování pitnou vodou v pravidelných intervalech.
- Používání informace z MMU a informačního systému pro formulování, řízení a zavedení relevantních a efektivních zákroků pro zmírnění ohrožujících faktorů a pro rozvoj místních kapacit ke zlepšení udržitelnosti.

Komponenty MMU

Kontrolní dotazník vygenerovaný komunitami

Sebehodnocení pravděpodobné udržitelnosti ze strany komunity; akcentování prioritních problémů

Akční plány komunit

Přijatá opatření na zmírnění prioritních problémů a způsob jejich realizace

“Spirálové” regionální akční plány

Aktualizace historie vyhodnocení a plánu každého systému; aktualizace informačního systému pro řízení

Proces MMU – průběžný dialog

Systemy pro zásobování
komunit pitnou vodou

Informace vygenerovaná
MMU
Dotazníky + akční plány
vygenerované komunitami a
“Spirálové” regionální akční
plány a informační systém
projektu; průběžný dialog

Informace z
MMU používaná
komunitami a
vedením
projektu pro
intervence
zaměřené na
zlepšení
udržitelnosti

Vytváření a zavedení kontrolních dotazníků

1. Shoda na faktorech udržitelnosti určených k monitoringu
2. Identifikace etap vyžadujících modifikace indikátorů
3. Definování indikátorů
4. Interpretace výsledků – pravděpodobnost udržitelnosti
5. Rozhodování o frekvenci a rozsahu monitoringu
6. Určení realizátorů
7. Zavádění kontrolních dotazníků
8. Modifikace kontrolních dotazníků

The background features a light gray circle with a white border, partially overlapping a larger, semi-transparent light blue circle. A white diagonal line runs from the top right towards the bottom left, crossing both circles.

**Ukázka dotazníku pro odhad
pravděpodobnosti ekonomické
udržitelnosti**

Indikátory	Prostředky ověřování	Dimenze	Body
1. Tarif pro stávající rok odsouhlasen před koncem minulého roku	Protokol z valné hromady, odsouhlasený tarif	Před koncem minulého roku	3
		V lednu stávajícího roku	2
		Po lednu stávajícího roku	1
2. Smlouva o tarifech mezi uživateli vody a jejich zastupiteli podepsaná/revidovaná během měsíce po odsouhlasení tarifu	Smlouvy	Ano, 100%	3
		80 - 99%	2
		< 80%	1
3. Pravidelné platby plných tarifů všemi uživateli	Účetní knihy, vývěska	Všichni platí včas (100%)	3
		90 – 99 % platí včas	2
		< 90% platí včas	1
4. Efektivní opatření proti dlužníkům jsou zavedena a aplikována	Diskuze se zastoupením uživatelů a orgánů místní samosprávy	Ano a fungují (příklady)	3
		Nápady, nepřesvědčivé příklady	2
		Ne	1
5. Odsouhlasený tarif pokrývá všechny náklady, náhradní díly, chlor, elektřinu, splátky kreditu, mzdy, daně a fond rezerv	Porovnání tarifu s cenami položek	Pokrývá všechny náklady	3
		Nepokrývá fond rezerv, kredit	2
		Nepokrývá další náklady	1
6. Část tarifu placena naturáliemi	Účetní knihy, vývěska	0%	3
		1- 50%	2
		51 - 100%	1
7. Část tarifu placená naturáliemi je zaplacená na 12 měsíců dopředu	Diskuze se zastoupením uživatelů, účetnictví	100%	3
		80% - 99%	2
		< 80%	1
8. Měsíční příjmy pokrývají všechny měsíční výdaje; všechny výdaje jsou placeny v termínu	Srovnání peněžního toku se splatnými položkami	Plně korespondují	3
		Deficit < 10%	2
		Deficit 10% nebo více	1
9. Opatření pro zpeněžení plateb v naturáliích jsou včas zavedena	Plány a rozpočet pro zpeněžení plateb naturáliemi	Ano, reálný operační plán	3
		Parciální plán	2
		Žádná opatření	1
10. Zastupitelstvo získává dodatečné finanční prostředky (pronájem zemědělské půdy, organizace technických služeb atd.)	Minimálně jeden projekt/aktivita	Ano, a je/jsou přínosné	3
		Nejsou přínosné	2
		Žádné	1
11. Vzdálenost mezi veřejnými pumpami a domácnostmi	Finální projekt, podklady k jeho úpravám	> 95% = < 250 m	3
		90 - 95% = < 250 m	2
		< 90% = < 250 m	1

Modifikace kontrolního dotazníku

Odezva komunit odhalí (i) potřebu dalších vyjasnění; (ii) potřebu tréninku; (iii) poskytně podněty pro modifikace, aby se nástroj stal:

- **Srozumitelnější** (méně “akademický”)
- **Kratší** (lidé nemají moc času)
- **Jednodušší** (také úspora času)
- **Přizpůsobený** formulacím místní “mluvy”

Akční plány komunit

- Plány byly zkompletovány po vyplnění dotazníků (stejnými účastníky).
- Jenom nejzávažnější problémy byly včleněny do plánu (indikátory s hodnocením 1 z faktorů s celkovým skóre 1-2) pro udržení cílenosti.
- Závěry napsány na tabuli, aby byly viditelné pro všechny účastníky za účelem diskuse, modifikace a formulace plánu. Tým projektu a vyškolení experti z komunit proces pouze facilitovali.

Poznatky

Užití MMU demonstrovalo, jak monitoring s participací může, kromě generování informací o udržitelnosti, také přispět k jejímu zlepšení tím, že se zaměří na cíl:

“Kolik lidem projekt pomohl zajistit zásobování pitnou vodou a na jak dlouho“

a nikoliv pouze na aktivity:

“Kolik instalací pro zásobování pitnou vodou bylo realizováno“

O čem jsme se ještě poučili?

- Nedostatečný výběr tarifu představoval hlavní ohrožení udržitelnosti
- Participační monitoring a plánování přispěly ke zlepšení udržitelnosti
- Dále přispěly k posílení komunit a ke zvýšení transparentnosti a odpovědnosti (lepší správa věcí veřejných)
- Integrace monitoringu s dalšími rozvojovými aktivitami zvýšila efektivnost

Monitoring odhalil: Hlavní nebezpečí pro udržitelnost je nízký výběr tarifu

Projekt realizoval “Studii o tarifu” – základ pro formulaci lepší strategie a efektivních intervencí:

- Zavedení systému pro monitoring výběru tarifu
- Zavedení tréninkového modulu na téma “výběr tarifu”
- Intenzifikace podpory propojování a spolupráce jednotlivých zastupitelstev a uživatelů
- V jedné oblasti se konal workshop na téma výběr tarifu

Úroveň výběru tarifu se v 21 sub-projektech (účastníků Studie se spolehlivými vstupními údaji) zvýšila.

MMU přispělo ke zlepšení udržitelnosti

Výsledky prvního hodnocení v květnu 2004 byly slabé, s pouhými 12% sub-projektů vyhodnocených jako “pravděpodobně udržitelné”. V říjnu 2008 se toto číslo zvýšilo na 34% sub-projektů hodnocených jako “pravděpodobně udržitelné” a 51% jako “eventuálně udržitelné s dodatečnou podporou”. Dohromady to představuje 144 systémů dodávajících pitnou vodu přibližně 289 000 lidí. Úspěch se může zdát nepodstatný, ale ve srovnání s jinými komunitními systémy v regionu se také může jevit jako výborný výsledek.

MMU přispělo k posílení komunit

Proces předávání vlastnictví monitoringu a plánování komunitám zvýšil jejich smysl pro zodpovědnost a vedl ke změně perspektiv: Role projektu se přeměnila z vnějšího kontrolora a poskytovatele na roli partnera a asistenta. Respektování práv a názorů komunit uvnitř projektu se zvýšilo; dospělo se k poznatku, že vesničané mohou být experty, schopnými identifikace kritických problémů ohrožujících udržitelnost a že jsou schopni plánovat a realizovat efektivní intervence.

Zlepšení správy věcí veřejných a organizační udržitelnosti

- Mnoho komunit si uvědomilo, že problémy mohou a musí být adresovány otevřeně; předstírání lepších výsledků a skrývání problémů nepomůže jejich řešení; self-monitoring přispěl k proaktivnímu postoji.
- Komunity se domáhaly větší transparentnosti a zodpovědnosti od svých zastupitelů a vyměňovaly ty členy managementu, které shledaly nekompetentními nebo zkorumpovanými. Prováděly opatření proti dodavatelům, kteří dodali už použitý materiál, bezdůvodně zpozdili práce nebo prostě opustili staveniště.

Integrace monitoringu a rozvoje komunit zlepšila efektivnost

Souběžnost aktivit monitoringu, IEC (informací, vzdělávání, komunikace) a rozvíjení potenciálu vedla k synergii, facilitovala průběžný dialog, zlepšila vzájemné porozumění a pomohla ke společné identifikaci, diskuzi a shodě na zmírňujících opatřeních. Tím zvýšila relevanci a efektivnost intervencí, iniciovaných jak komunitami tak projektem.

Lekce pro budoucnost

- Podpora vlády je důležitým předpokladem udržitelnosti.
- Jasná právní báze pro komunitní organizace je předpokladem pro udržitelný management jejich majetku.
- Je nezbytné začít výběr tarifu a platit základní položky od samého začátku.
- Obzvláště v odlehlých venkovských oblastech je nadále problematické zásobování náhradními díly a dostupnost kvalifikovaného technického servisu.

Předpoklady a omezení

- MMU byl možný, protože: (i) donor i konzultant byli zavázáni k udržitelným výsledkům; (ii) pracovníci projektu byli schopni vyvinout a přijmout koncept MMU; (iii) úroveň gramotnosti byla relativně vysoká.
- Self-monitoring byl v oblasti projektu novinkou. Prostředky (čas a peníze) na zvyšování uvědomění a rozvoj kapacit nebyly dostatečné a slibné stadium, ke kterému projekt dospěl, nebylo dále využito v jeho plném potenciálu.
- S dodatečnými zdroji na rozvoj komunit a monitoringu by pravděpodobnost udržitelnosti mohla být vyšší.

... A co se stalo potom?

S pomocí *Kyrgyz Alliance for Water and Sanitation (KAWS)* a *Women in Europe for Human Future* realizují v současnosti 3 sdružení zastupitelstev a uživatelů projekt “Udržitelná ekologická sanitární zařízení ve venkovských oblastech” v 16 vesnicích, kde probíhal projekt “Zásobování pitnou vodou”.

116 domácností zlepšuje sanitární zařízení a hygienu konstrukcí Urine Diverted Dry Toilets (UDDT) a vzděláváním o hygieně a hygienických opatřeních. KAWS pracuje na principu plnoprávné účasti partnerů. Udržitelnost UDDTs je monitorována s pomocí upravených kontrolních dotazníků.

Informace o výběru tarifu za vodu jsou pravidelně aktualizovány.

Obyvatelé sousední vesnice přijeli pro pitnou vodu z pumpy instalované ve vesnici Toguz Bulak

Komunita oplotila pumpu ve vesnici Toguz Bulak na jaře 2010

Komunita zasadila kolem pumpy květiny; jaro 2010

